

לקט מכתביו של אברהם יהושע השל על עומקו הנפשי של יחסנו לטבע ולסביבה

אנו מתחילים כעת להתפכח ממצב של שכרות, מחגיגה ילדותית של 'ניצחונות' התבונה האנושית. אנו מתחילים לתפוס כמה חמור יהיה מצבם של הטבע ושל האדם אם יהיו נתונים לחסדיו של האדם וגחמותיו.

חופש מחייב אחריות, ואנו אחראיים לדרך בה אנו מנצלים את הטבע. מדהים כמה האדם המודרני מתעלם מאחריות זו. אנו מוצאים לפנינו עולם גדוש בחומרים וכוחות מופלאים, וללא היסוס או פקפוק אנו נאחזים בכל דבר שבהישג ידינו. תאבוננו אינו יודע שובע, מאמצינו אינם יודעים גבולות, כוונותינו עיקשות, ובהדרגה אנו משנים את פני כדור הארץ; ואין מי שיעכב בעדנו או יערער על עליונותנו. אנו חיים באשליית גדולתנו, אין אנו נותנים את דעתנו לשאלה, האם יש יסוד להנחה כי לנו הזכות על כלל היקום. מאוויינו ויצרינו המזדמנים, טבעיים ככל שיהיו, אינם מהווים זכות לבעלות. מפעלים, בתי חרושת, וחנויות פאר הם אפיקים מוכרים לניצול הטבע. הקלות הבלתי נסבלת בה אנו מנצלים את הטבע מפתה אותנו, היא מניחה מלכודת בלתי-נראית לרוח האדם, ואנו נכנעים לאשליה שכל אלה הם שלנו בזכות, לעשות בהם כבתוך שלנו, ולכן אנו לא מחשיבים את אור השמש, הגשם, נחלי מים, כמקורות שאינם בבעלותנו כלל ועיקר. רק כשאנו נתקלים באופן פתאומי בדברים שהם בבירור נשגבים משלטון האדם ותחום שיפוטו, כגון הרים וימים, ואירועים בלתי ניתנים לשליטה כגון מוות פתאומי, רעידות אדמה, או אסונות אחרים - רק אז אשליותנו מתערערת.

במציאות, אין לנו כוחות בלתי מוגבלים על כדור הארץ, כשם שאין לנו על הכוכבים והרוחות. אין לנו אפילו כח מוחלט על עצמנו. במובן העמוק, לא העולם ולא החיים שלנו שייכים לנו.

האדם הקשוב והמכבד תופס שכל מה שיש ברשותו הוענק לו כמתנה. וישנו הבדל בין רכוש לבין מתנה. רכוש פירושו בדידות. עצם המילה מוציאה אחרים מהשימוש בנכס ללא אישורו של הבעלים, ומי שמתעקש על בעלות יגווע תוך נידוי-עצמי ובדידות. מאידך, בקבלת מתנה המקבל זוכה לא רק לנכס אלא גם לאהבת הנותן. בכך, מתנה הינה הכלי שמעבירה את החיבה שרק נהרסת ברגע שבו המקבל מסתכל על מתנתו כאל רכוש שלו...

אסור לצמצם את עיסוקנו ודאגתנו לסביבה למה שהוא בר-שימוש, מה שהוא בר-תפיסה. הסביבה כוללת לא רק את המכתבה והנייר, אלא גם את הדממה המוצקה של האוויר, הכוכבים, העננים, המעבר השקט של הזמן, הפליאה בעצם הווייתו. אני גם תכלית וגם אמצעי, וכך גם העולם – תכלית וגם אמצעי. השקפתי על העולם והבנתי את עצמי קובעות זו את זו. הפיכת העולם לכלי לסיפוק צרכים בלבד, מרדדת את האדם והופכת גם אותו לכלי בלבד.

העולם מציג עצמו בפני בשתי דרכים. העולם כדבר ששייך לי, והעולם כמסתורין שאתו אני מתמודד. מה ששייך לי הוא זעיר, מה שאני מסוגל לפגוש הוא עילאי. אני נזהר לא לבזוז מה ששייך לי; עלי ללמוד לא להחמיץ את מה שאני פוגש.

היראה, הכוללת את הפליאה וההשתאות, הינה יותר מרגש; היא דרך הבנה, תובנה אל תוך משמעות גדולה ועצומה מאתנו. תחילתה של היראה בפליאה, ותחילתה של החכמה ביראה.

היראה הינה אינטואיציה לאצילות שבכל דבר, הבנה שדברים הינם לא רק מה שהם, אלא גם מסמלים, ולו מרחוק, משהו עליון.

היראה מאפשרת לנו לחוש בדברים הקטנים תחילתה של חשיבות אינסופית, לחוש את האמת בהמוני ובפשוט; לחוש ברשרוש המעבר, דממת הנצח. מה שאנו איננו מבינים דרך הניתוח, אנו נהיים מודעים אליו ביראה.

האמונה איננה אשרור של היגד כלשהו, האמונה היא דבקות במשמעות שמעבר למסתורין. תווית על תחושת היראה, תן לשחצנות שלך לגרוע מיכולתך לכבד, והעולם יהפוך לשוק עבורך.

להיות אדם פירושו להיות בעולם ולחיות בעולם. לחיות בעולם פירושו להבין את תפקידו ואחריותו ביחס ליתר הבריאה. לחיות איננו להיות בפני עצמו, מעצמו, אלא לחיות מהעולם, להשפיע, לנצל, לצרוך, לבחון, לגזור, לגזול.

כיצד האדם מזהה או בוחן את העולם? מהם פני העולם בעיני האדם? כיצד הוא מייחס את עצמו לעולם?

ישנן שתי דרכים עיקריות בהן האדם מתייחס לעולם סביבו: שימוש (manipulation) והערכה (appreciation). בדרך הראשונה אנו רואים במה ששובב אותנו דברים שיש לתפעל, כוחות שיש לנהל, חפצים שיש להשתמש בהם. בדרך השנייה אנו רואים במה ששובב אותנו דברים שיש להכיר בהם, להבין, להעריך ולהעריך.

היד היא זו המייצרת את הכלים לשימוש (manipulation באנגלית שורשה ב-manus, יד), והעין והאוזן הן שבאמצעותן אנו משיגים הערכה. בעקבות דוגמת היד, הופכים הראייה, השמיעה ובעיקר הדיבור לכלים לשימוש ולמניפולציה. האדם מתחיל להשתמש באוזניו ובעיניו כדי לנצל; מילותיו הופכות לכלי עבודה.

האחוה תלויה בהערכה, בעוד שהשימוש הנצלני הוא הסיבה לניכור: חפצים לחוד והעצמי לחוד, חפצים הם מתים, ואני עצמי נותר לבדי. נדמה כי להעריך את ההערכה הוא התנאי המקדים היסודי של ההישרדות. האדם לא יגוע בשל חוסר מידע; הוא עלול להיכחד בשל חוסר הערכה.

חיים של שימוש נצלני מעוותים את דמות העולם. המציאות מזוהה עם הזמינות. מה שאני מסוגל להשתמש בו, קיים, מה שאינני מסוגל להשתמש בו, אינו קיים. חיים של שימוש נצלני משמעותם מותה של הנשגבות והנעלות. הטבע הופך למכשיר, לקרדום לחפור בו. העולם חדל מלהיות מה שהינו, ונהיה מה שזמין.

האדם המודרני רגיל לעולם כנוע, נתון למרותו, ונדמה כי הוא שבע רצון עם שפע החפצים. המרחב מהווה גבול לשאיפותיו, ויש מעט מלבדו שליבו חפץ בו. אי לכך, תודעת האדם נסוגה יותר ויותר, כשם שמעמדו מצטמק לזה של צרכן ומניפולטור. הוא מסתגר בזמינות החפצים, כולו מוגף, ללא שום ראייה למה שישנו מעבר לזמינות.

שימוש יתר מביא לידי התפוגגות תודעת הנשגבות. ההבטחה נהיית עילה, אלוהים הופך לסמל גרידא, אמת לבדיה, הנאמנות הינה על-תנאי, והקדושה, מוסכמה בלבד. עצם קיומו של האדם מכלה כל נשגבות. במקום לעמוד בפני גדולתו של היקום, אנו מפרשנים אותו; במקום לחזות, אנו מצלמים, במקום להקשיב לקול, אנו מקליטים אותו. אנו לא רואים את מה שאנו מסוגלים לפגוש.

קיימת השעיה של תחושת הקדושה של האדם. רוחו נהפכת לחומה במקום להיות דלת פתוחה למה שנשגב מבינתו. הוא נועל את העולם בפניו על ידי צמצום כלל המציאות לחפץ ותו לאו, וכל זיקה למניפולציה בלבד.

הבעיה הגדולה ביותר עבורנו איננה כיצד להמשיך את חיינו אלא כיצד לרומם אותם. הכמיהה לחיים לאחר המוות הינה יומרנית אם אין קריאה לחיי עולם לפני ירידתנו לקבר. הנצח איננו עתיד תמידי אלא נוכחות תמידית. זרעי חיי עולם נטועים בנו. עולם הבא איננו עתיד עתידי, אלא הווי של הווה, כאן ועכשיו.

זוהי משמעות הקיום: להשכין חרות עם שרות, החולף עם המתמשך, ולשזור את חוטי הארעיות במארג של הנצח.